

studio 02
Bernardo Secchi, Paola Viganò
E. Alfier, K. Boon, M. D'Ambros, G. De Roia, U. Dufour, L. Fabian, A. Moro, G. Zaccariotto
corso di Porta Ticinese 65, 20123 Milano, Italia
<secchi.vigano@secchi-vigano.it>
+39 02 8357691, +39 02 9409358

Nieuwkapelle

Een zevensprong voor een (Nieuw)² kapelle

een nieuwe Moderniteit

De dimensies van Nieuwkapelle, een klein dorp in het polderlandschap van noord Vlaanderen, zijn niet in verhouding tot de problemen waarmee een project voor deze plek wordt geconfronteerd.

Enkelen daarvan worden door de rijke projectdefinitie waarin duidelijk tot een samenhangende aanpak wordt aangezet, in de verf gezet. Marginaliteit, stagnering, kleinheid en hun sociale en fysieke effecten: een overwegend minder gefortuneerde bevolking, gebrek aan wooncomfort, lage kwaliteit van het openbare domein, verkeersonleefbaarheid, verlies aan inwoners dat staat tegenover een beperkte immigratie van mensen die zich niet echt integreren, en als laatste, het beginnende fenomeen van dispersie langs de autowegen.

De mogelijkheid tot een nieuwe, andere situatie lijkt verbonden te zijn aan een duidelijke verbetering van de kwaliteit van de omgeving en aan een nieuwe recreatieve en toeristische rol. De nieuwe politiek moet het gebruik en hergebruik van boerderijen, huizen, paden en vijvers garanderen. Een nieuwe woonpolitiek moet rekening houden met de hedendaagse manier van leven en het hedendaagse idee van comfort.

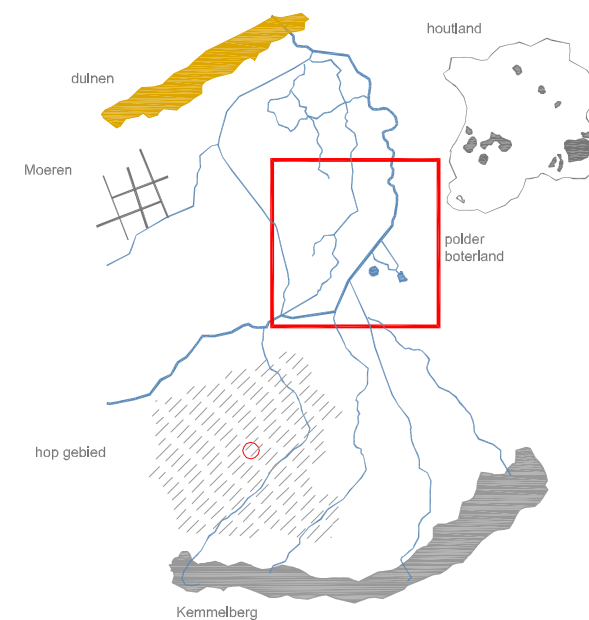
Een ambitieus programma voor Nieuwkapelle moet correct geplaatst worden in tijd en ruimte: in zijn natuurlijk kunstmatig landschap en in de geschiedenis (de grote geschiedenis) waar Nieuwkapelle deel in heeft.

Het territorium van de regio aandachtig lezend, onthult het territorium van Nieuwkapelle als resultaat van een reeks projecten na de transformatie, meer dan tien eeuwen geleden, van schorregebied in polder.

Wat interessant is aan de geschiedenis van de regio is de territoriale dimensie van de projecten die er gerealiseerd zijn vanaf 800 a.d. tot aan de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog. Het territorium van Nieuwkapelle is een volledig ontworpen landschap met een sterke leesbaarheid en organisatie. Elke restructuratiefase in het verleden had twee fundamentele kenmerken: het eerste is het aanpakken van het probleem op territoriale schaal; het tweede de introductie van een moderniseringsproces: wat op die momenten werd gezien als moderne infrastructuur. Op de grotere schaal, zoals in de constructieve details van de gebouwen, of in het landschappelijk ontwerp en het ontwerp van de elementen van de leefruimte, was de fundamentele vraag de relatie tot het Moderne. Dit gaf aanleiding tot een originele, soms paradoxale, interpretatie van het verleden en van de idee van het voortzetten van een traditie. Dit nodigt vandaag uit tot een nieuwe elementaristische aanpak die, in een zoektocht naar "nieuwe moderniteit", nieuwe grammaticale en syntactische lagen toevoegt aan het territorium.

De eenvoud en grove duidelijkheid van de vragen en problemen gesteld door de wedstrijd eisen thema's met een zelfde eenvoud en duidelijkheid in verwoording, toch complex als oplossing.

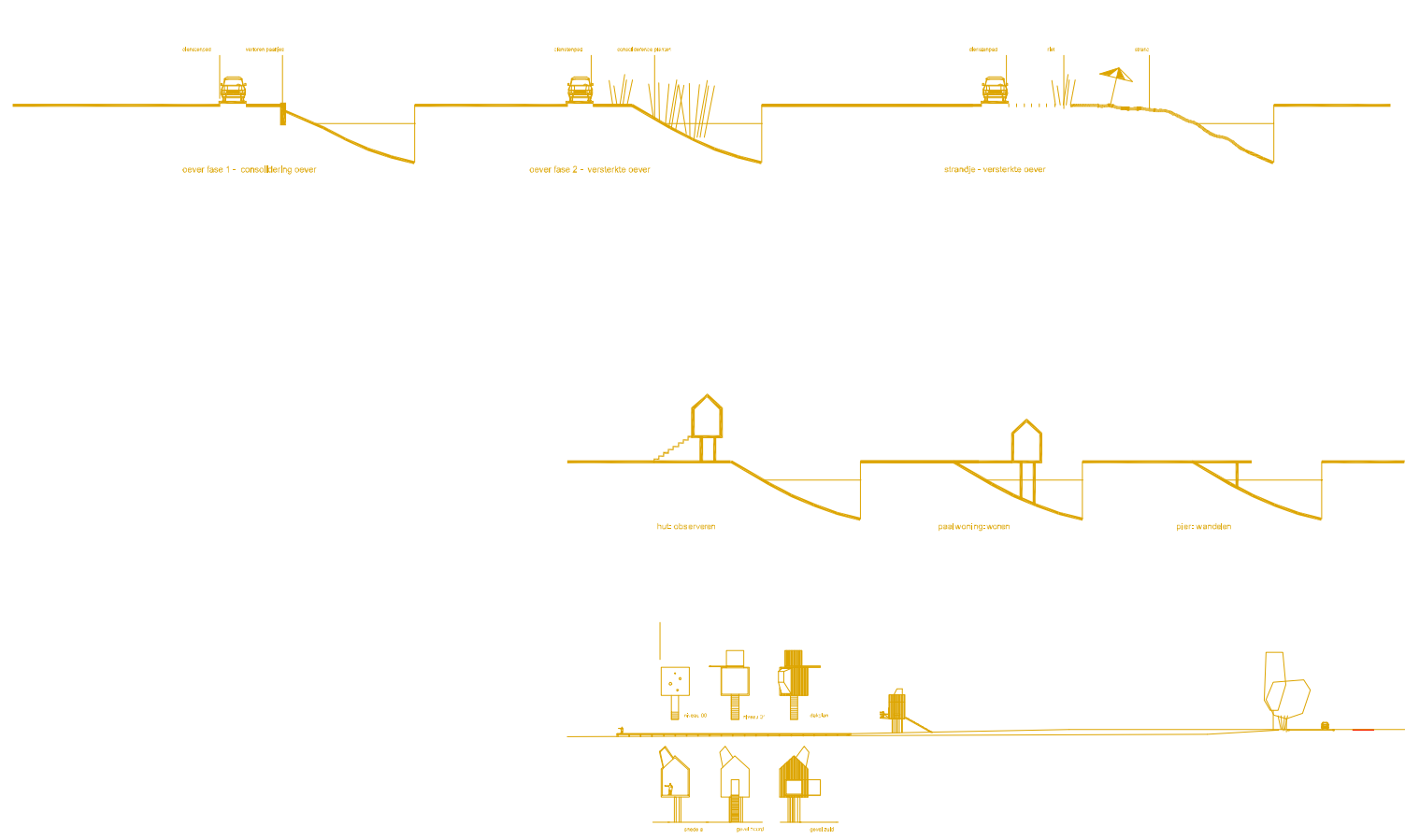
We stellen vier iconen voor, sleutelwoorden van een scenario, van een manier om over de toekomst te spreken: water, wind, boter. en oorlog Het project kan, net als in het verleden, de confrontatie met de schaal van het territorium en met het thema van hedendaagse esthetiek niet ontkennen.

landschappen

infrastructuur

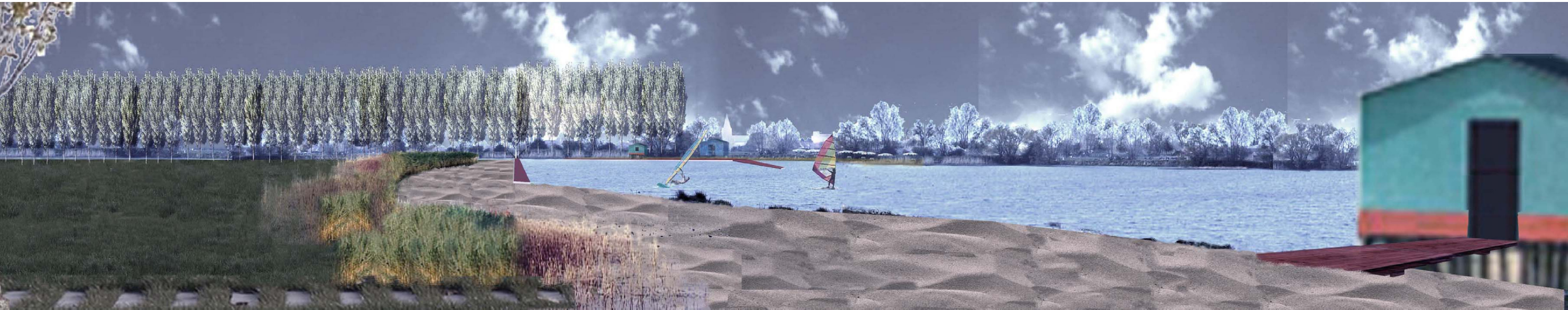

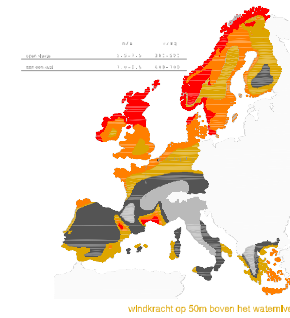
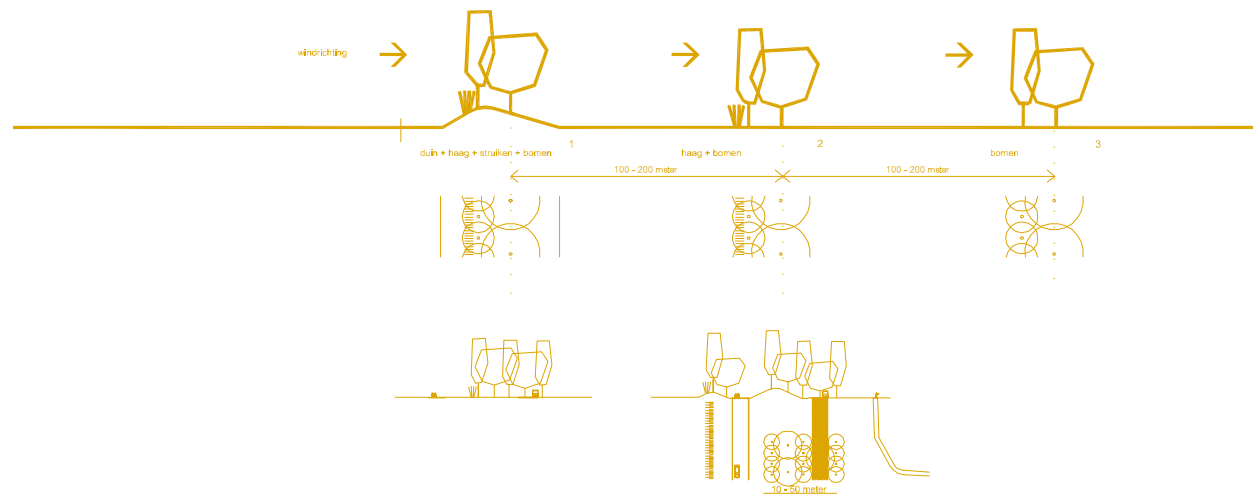
In beeld de ikonen
in gids de wandelen en de ijsler
in gids de vogels

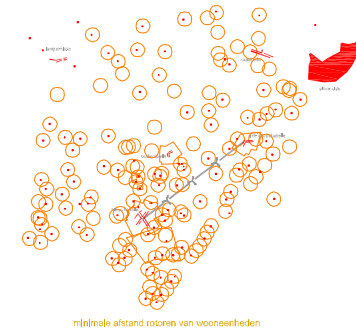
Het territorium van Nieuwkapelle, gewonnen van het water tussen de negende en de twaalfde eeuw, heeft een lange geschiedenis van water, dijken, kanalen, broeken: het is een territorium waar natuur kunstmatig is; Een terrein van "kunstmatige natuurlijkheid", zoals het hedendaagse Spaanse debat het zou benoemen, waarin de twee termen sterke consequenties hebben. Natuurlijkheid betekent dat er iets natuurlijks is in dit landschap, specifiek en anders dan het omliggende landschap: anders dan de gedraineerde en geregulariseerde Moeren, de duinen langs de kust, de hop regio rond Poperinge, de Kemmelberg in het zuiden en het Houtland in het oosten. De kunstmatigheid beklemtoont regelmatigheid en systematische organisatie: het landschap van Nieuwkapelle heeft een duidelijke syntactische en grammaticale structuur, resultaat van natuurlijke, ecologische processen die plaatsvinden op een kunstmatige constructie. Daarom is de door het programma gevraagde begrijpelijke samenhang een oefening in grammatica, het gebruiken van eenzelfde grammatische en syntactische structuur om een ruimte te bouwen die aangepast is aan de hedendaagse sociale gebruiken en voorkeuren.

Water, het eerste icon, is waarschijnlijk het element dat gedurende de geschiedenis de zone het meest getekend heeft: het terugtrekken van de kustlijn wat het land maakte, later de dijken om de terugkeer van de zee te stoppen, de rivieren en kanalen die cultivatie van het land mogelijk maakten. Elk stuk land in de regio is onderling verbonden, functionerend binnen dit water netwerk, dat nog steeds een van de sterkst structurende elementen van het territorium van Diksmuide en Nieuwkapelle vormt. De grotere elementen nabij Nieuwkapelle van dit netwerk zijn de IJzer en de daarop bijna loodrechte Grotebeverdijk en Duikervaart. Deze landdoorkruisende elementen hebben een grote aantrekkingskracht op mensen die het landschap willen ontdekken. Samen met de kleinere stromen die de percelen aflijnen, vormen ze continue elementen die paden, bomenrijen, bewegingen van allerlei soorten kunnen dragen. Ze verbinden de verschillende elementen van de recreatie economie en vormen fundamentele te oriënteren trajecten in het platte land. Uitgegraven uit de polder, speelt in de toekomst een vijver vlakbij het dorpscentrum een interessante rol binnen deze zachte recreatie. Gebruik makend van zijn eigen materialen, zand en uitgravingshopen, en een minimale uitrusting, een duidelijkere verbinding met dorpscentrum en omgeving laat toe deze grote vijver optimaler te gebruiken voor diverse regionale recreatieve doeleinden. Het strand goed georiënteerd, gemakkelijk bereikbaar vanuit het centrum van Nieuwkapelle, en de duinen aan de zuidelijke zijde; de nabije hoever en de vegetatie creëren een nieuwe omgeving tussen Nieuwkapelle en de IJzer.

windkracht op 50m boven het waterpeil

minimale afstand tussen woonwijken

Wind, het tweede icoon, is een belangrijk onderdeel van het dagelijkse leven in nieuwkapelle. Het is een natuurlijk element dat een belangrijk onderdeel kan worden van een project voor dit territorium. We stellen twee belangrijke punten voor: het eerste betreft de bescherming tegen de wind, het tweede enkele manieren om de wind nuttig aan te wenden.

"Zompige broeken draineren om ze te cultiveren onder een niet aflatende polderwind eist respect" schrijft een gids over de Westhoek. Onze ervaring van de site is trouwens sterk bepaald door de wind.

In vele regio's van Europa, bijvoorbeeld in de Provence en in Normandië, om maar van goed gekende voorbeelden te spreken, heeft de windconditie een specifiek landschap gecreëerd. Dit is maar deels zo in nieuwkapelle: er zijn sommige groene schermen rond boerderijen, langs eigendomsgrenzen en paden, weinig ommuurde open ruimtes. De aanwezigheid van vegetatie als windbreker kan versterkt worden, dit kan ook een gelegenheid worden om de bio-diversiteit van het ecosysteem te vergroten. Te meer, ook al wordt vandaag het territorium niet dens gebruikt en vormen koeien en weide cultivatie de belangrijkste elementen van het landschap, de idee om het landschap te herdenken als meer zachte recreatie gericht noodzaakt het ook zijn comfort te herdenken.

Bomenrijen langs de paden, oost-west georiënteerde bomen- en struikenmassa's, groene omsluitingen rond de boerderijen en zelfs tuinen omgeven door bakstenen muren waar fruitbomen en bloemen kunnen groeien in een zachter micro-klimaat kunnen een landschap rijker maken, zowel wat betreft ruimtelijkheid als comfort. Tuinen, vooral, gesitueerd langs fietspaden kunnen een attractie worden voor de regio en versterken de verhalende reiswegen, zoals deze gelinkt aan de eerste wereldoorlog.

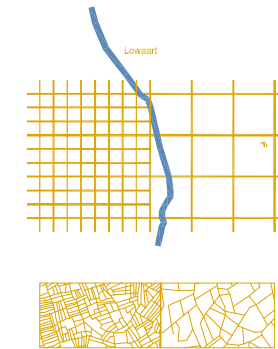
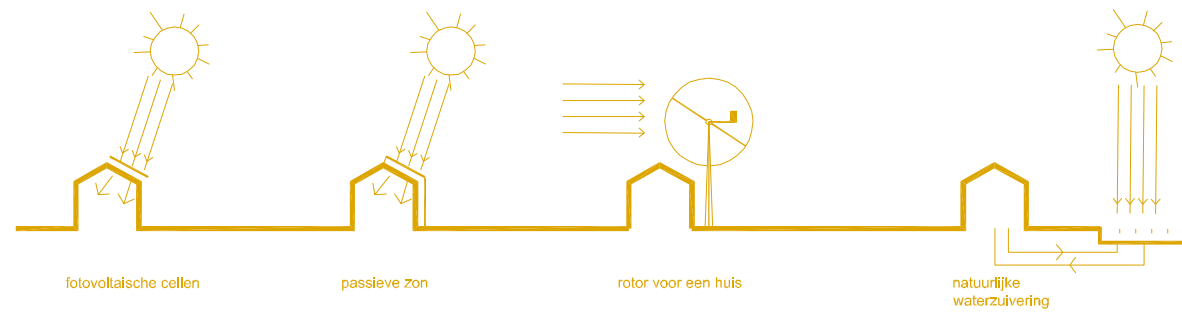
Maar energie is ook een krachtige energiebron en heel Europa streeft naar een grotere productie van milieuvriendelijke energie. Het territorium van nieuwkapelle, samen met een grotere regio die zich uitstrekt langs de noordelijke kust van Europa, is één van de meest winderige zones van het continent.

In het verleden is het project voor het territorium van nieuwkapelle ook altijd een belangrijk project van modernisatie geweest door het aan de oude lagen toevoegen van nieuwe infrastructurele lagen. Er werd electriciteit gebracht naar de dorpen rond Diksmuide en de boerderijen verspreid over het platteland, daarbij het concept van een netwerk tot het uiterste gebruikend: een reeks geïsoleerde punten van infrastructuur voorzien. Meer nog, het infrastructureel thema werd niet los gezien van de reflectie over de architectuur van de stad. De komst van electriciteit in het dorp werd altijd onderlijnd, en niet verborgen, door een element te gebruiken, de electriciteitscabine, dat duidelijk deel uitmaakt van een algemenere taalkundige en stylistische reflectie.

De vraag is nu of infrastructuur kan deelnemen, niet alleen aan een verbetering van de levenskwaliteit (duurzamer leven) maar ook aan een herdefinitie van onze esthetiek? De les uit de wederopbouw opent een nieuwe interpretatie van dit thema. Kan nieuwkapelle een exemplarisch territorium worden waar wordt geëxperimenteerd met een duurzamere manier van leven?

De gelegenheid een RUP op te stellen geeft de mogelijkheid productie van vernieuwbare energie voor te stellen op het territorium van Diksmuide en nieuwkapelle, (bijvoorbeeld drie nieuwe landmarks -drie windmolens- plaatsen in de nabijheid van de drie kappellen en domestieke windmolens gebruiken om tegemoet te komen aan de nieuwe energiebehoefte die voortkomt uit de toeristische en onspanningsactiviteiten op de boerderijen).

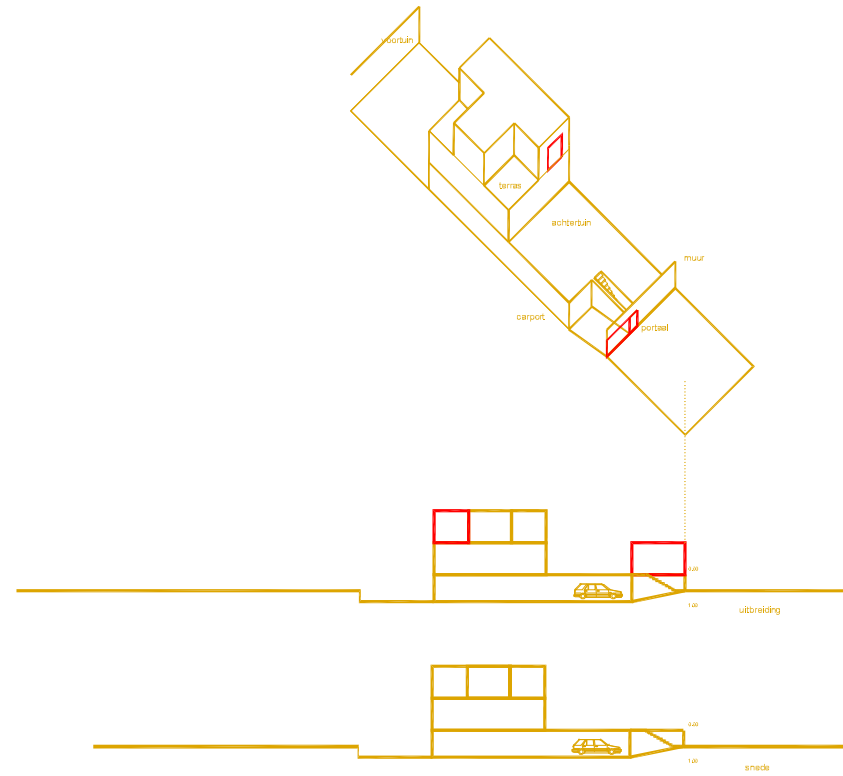
Het Graaf de Ferraris plan toont grote verschillen tussen de afmetingen van de gecultiveerde percelen in de Westhoek: grosso modo zijn ze kleiner en gevarieerder ten oosten van de Lovaart dan westelijker, in het poldergebied. Deze grote verschillen, waarschijnlijk ten gevolge van verschillende pedologische bodemkenmerken en als gevolg van verschillen in cultivatiesystemen, verdwenen gedurende de laatste twee eeuwen. Op het plan van 1966 van het Nationaal Geografisch Instituut bijvoorbeeld, kunnen deze verschillen niet zo duidelijk waargenomen worden. Maar ook vandaag zijn de afmetingen van de landeigendommen behoorlijk groot in vergelijking met ander gecultiveerd land (om een gezin te onderhouden zijn er ongeveer 50 hectaren nodig). Het aantal mensen nodig om aan landbouw te kunnen doen neemt steeds af, ook al zijn de jonge families in nieuwkapelle beter vertegenwoordigd in de boerderijen dan in de dorpskern.

Deze redenen en de veranderingen in levensstijl nodigen ons uit de rol van de boerderijen gedeeltelijk te herdenken: grote geïsoleerde complexen rond nieuwkapelle, langs rustplekken en water, waar toeristen licht uitgeruste ruimtes kunnen vinden om halt te houden. Dit is de enige redelijke manier die er bestaat om in nieuwkapelle het grootste hotel van de wereld te realiseren en de lokale producten te promoten.

In het centrum van het dorp is er nog een opmerkelijk element van dit boterlandschap te vinden; een oude molen die samen met de kerktoren de skyline van het territorium tekent. Gepositioneerd aan één van de centrale groene zones, kan het gebouw een andere rol vervullen, misschien gerenoveerd voor een specifiek soort wonen en activiteiten (jonge professionals, artiesten, bijeenkomsten,

De duidelijke grammaticale en syntactische structuur van Nieuwkapelle is sterk verbonden met het water en het agricultureel landschap maar ook met de grote Europese geschiedenis en de geschiedenis van het Vlaamse volk. Het vierde icoon beschouwt de erfenis van de oorlog en suggereert twee aanpakken: de eerste betreft de militaire operaties en bewegingen op het territorium: veel verhalende reiswegen rond Nieuwkapelle en langs de IJzer volgen dit thema. De tweede, die meer relevant is voor Nieuwkapelle zelf, start van de wederopbouw van de beschadigde zones, steden en dorpen langs een lijn die een groot symbolisch belang had voor Europa en het Vlaamse volk.

wederopbouw van een territoriale structuur
verhalende reiswegen

Voor wie geïnteresseerd is in steden en territorien, zijn Nieuwkapelle en zijn regio uniek en exemplarisch. Ze verdient een studiereis, zoals wij lang geleden deden rond Diksmuide. Het territorium vertegenwoordigt de concrete realisatie van een reflectie gestart voor de eerste wereldoorlog die door de tragische gevolgen van diezelfde oorlog de mogelijkheid zag om op grote schaal gerealiseerd te worden. Staand voor een belangrijk urbanisatieproces en met een kritisch oog de Engelse ervaringen (bijvoorbeeld het industrieel dorp Port Sunlight en de tuinstad beweging), in beschouwing nemend, herontdekte een groep Vlaamse architecten, op het einde van de negentiende eeuw, de begijnhoven en stelden ze voor als nederzittingsmodel voor kleine en middelgrote centra of voor delen van grotere steden. Enkele belangrijke teksten over begijnhoven vlak daarvoor gepubliceerd, tijdens de tweede wereldoorlog namen de rol aan van handboeken voor de wederopbouw: handboeken op verschillende schalen waarin de verdeling en compositie van begijnhoven is beschreven, op schaal van zowel het hele complex (kerk met gazon, huizen, kleine tuinen en muren), het enkele huis (positie van de trappen, keuken, patio, tuin), de in detail geanalyseerde materialen (regionaal geproduceerde gele of bruine baksteen, leisteen) als de decoratieve elementen (ijzerwerk, schoorstenen, dakranden,...).

De kracht van deze woontraditie was zo duidelijk en interessant in zijn manifesterende moderniteit (de moderniteit van zijn principes) dat zij, een aantal jaar later, als een belangrijke referentie werd beschouwd voor de Moderne Beweging. De Vlaamse begijnhoven werden getoond op de tentoonstelling die de CIAM conferentie begeleidde in 1930 in Brussel.

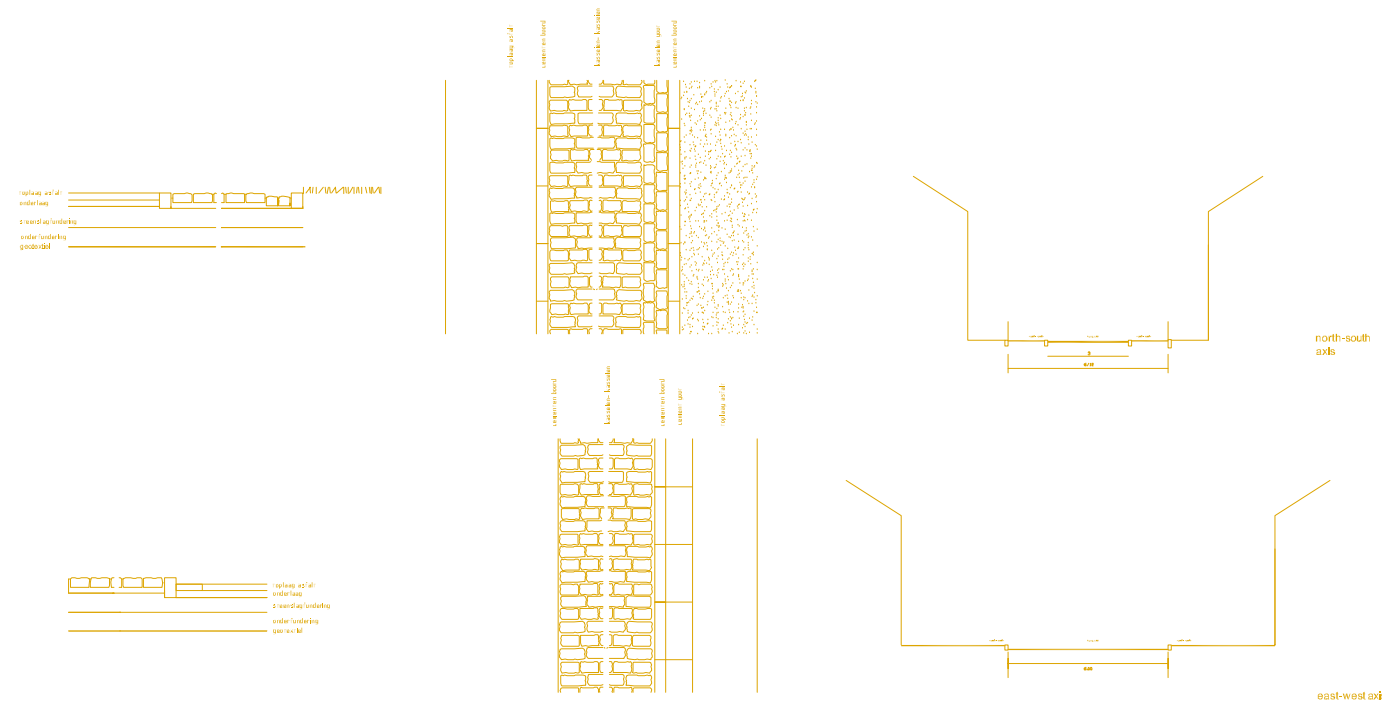
Deze korte uitwijding over begijnhoven is geen nutteloze omweg. Door hen te herontdekken, kunnen we de filosofie en theorie terugvinden die de wederopbouw van Diksmuide en de dorpen daarrond mee bepaalden. Nieuwkapelle, Oudekapelle, Sint-Jacobskapelle, Sint-Pieterskapelle en vele andere dorpen rond Diksmuide werden herbouwd met het model van het begijnhof in het achterhoofd, dit model volgend op veel verschillende manieren. Deze referentie is geen vormelijk idee, noch een conservatief idee; het vertegenwoordigt een idee van sociale relaties en individueel comfort in een stedelijke omgeving. Gedeeltelijk tegengesteld aan de idee van de individualistische dispersie, definiëert een herziende reflectie van het begijnhof situaties die een antwoord kunnen bieden aan de hedendaagse eisen en verlangens, eengezinswoningen, tuinen, collectieve en gecontroleerde ruimtes, stilte en direct contact met de natuur, terwijl ze de structuur en grammatica van Nieuwkapelle duidelijk maken.

Vandaag wordt het weefsel van de wederopbouw bekritiseerd: de kleine dimensies van de leefruimte in Nieuwkapelle zijn, zoals in andere Europese contexten, ongeschikt geworden voor de hedendaagse manier van leven. Een gedetailleerde analyse op de site en een constante dialoog met de bewoners kan de mogelijkheid creëren tot een herorganisatie van de plots met het samenvoegen van wooneenheden en/of punctuele verdichtingen die de stylistische kwaliteit van de bestaande gebouwen respecteert. Als laatste, de re kwalificatie van de wederopbouw structuur houdt een precies ontwerp in voor de open ruimten van Nieuwkapelle: beperking afmetingen nationale weg; integratie van de noord-zuid weg in een belangrijk fietsparcours; toename en verbetering groene ruimtes (zoals het groen voor de school en nabij de kerk).

een project voor Nieuwkapelle

De vier iconen formuleren een visie op Nieuwkapelle en zijn territorium die coherent is met het door de wedstrijd vooropgestelde doel: de regio aantrekkelijk maken en een duidelijk imago geven is een grote ambitie. Mensen moeten niet alleen door de kracht van een beeld aangetrokken zijn door Nieuwkapelle, door iets indrukwekkends dat gemakkelijk op te merken valt, maar door de kracht van de relaties tussen zijn kwaliteiten en iconen; de ervaring en de wetenschap van de hoge kwaliteit van zijn omgeving, huizen en uitrusting. Niettegenstaande, door een aandachtige lezing van de regio, zoals we al eerder zeiden, ontdekken we het belang van het water, de wind, de boeter en de oorlog als elementen die een sterke identiteit aan Nieuwkapelle kunnen geven en de basis voor een project van nieuwe moderniteit kunnen vormen. Een scenario van zacht toerisme betekent een idee van tijd, die anders is dan bij touch and go toerisme: we stellen een doorstromingsstrategie voor, wandelen, rijden, fietsen in een netwerk van kleine comfortabele straten en paden, licht uitgeruste boerderijen en speciale plekken (de vijver, de kappelen, de bomenrijen...) waar men halt kan houden, picnic-en, een aantal nachten op een boerderij doorbrengen, zwemmen en sporten. Een verbetering van de woonkwaliteit van Nieuwkapelle kan tegemoetkomen aan het verwarde verlangen van een levensstijl die niet stedelijk noch landelijk is, waarvan de duurzaamheid wordt bekritiseerd. We stellen voor om de lange reflectie over collectieve/ individuele leefruimtes voort te zetten; een herziening van de begijnhoven kan een methode zijn. De publieke ruimtes van Nieuwkapelle zijn heel arm: we stellen voor de idee van openbare ruimte van het dorp te verruimen tot de rurale context. De publieke en collectieve uitrustingen (sportfaciliteiten, de vijver, de ommuurde tuinen bij de kerk, voetpaden, parkeerfaciliteiten en windbrekers wiens collectief belang moet benadrukt worden) ondersteund door de plaatselijke bevolking, maar bezocht en gebruikt door een grotere nomadische bevolking, kan een plek worden waar de toeristische en de residentiële dimensie elkaar ontmoeten. Dit is een lange termijn programma, een leidraad voor Nieuwkapelle en zijn nieuw RUP dat kan opgevat worden op een incrementele manier, elk van de voorstellen aanpassend aan veranderingen in de toekomst; de lokale bronnen, de mogelijkheid van financiële ondersteuning door de Europese gemeenschap en de bereidheid van de gemeenschap van Nieuwkapelle zichzelf te herdenken. Als de nieuwe politiek slaagt, zal de vraag naar huizen misschien stijgen of zal er een vraag rijzen naar specifiekere uitrustingen en zal het mogelijk worden dezen aan te wenden om een duidelijkere vorm en dimensie te geven aan het dorp en het landschap.

studio 02

Bernardo Secchi, Paola Viganò

E. Alfier, K. Boon, M. D'Ambros, G. De Roia, U. Dufour, L. Fabian, A. Moro, G. Zaccariotto
corso di Porta Ticinese 65, 20123 Milano, Italia

<secchi.vigano@secchi-vigano.it >

+39 02 8357691, +39 02 9409358